

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ІНТЕРНЕТ-ПРОВАЙДЕРІВ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

LEGAL ASPECTS OF THE LIABILITY OF INTERNET PROVIDERS FOR INFRINGEMENT OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

Зінич Л.В., к.ю.н., доцент,
докторант кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

У статті аналізується чинне законодавство України, що регулює відповідальність інтернет-провайдерів у цифровому просторі за порушення прав інтелектуальної власності.

Актуальність теми статті полягає в необхідності правового регулювання відповідальності інтернет-провайдерів у зв'язку з активним поширенням об'єктів інтелектуальної власності в Інтернеті. Метою дослідження є встановлення правових особливостей відповідальності інтернет-провайдерів за законодавством України.

Правове регулювання діяльності інтернет-провайдерів здійснюється такими міжнародними та національними актами, як Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, Законами України «Про авторське право і суміжні права» і «Про електронні комунікації». Відповідальність інтернет-провайдерів за порушення прав інтелектуальної власності встановлена Цивільним кодексом України, Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України.

Одним із основних законів у цій сфері є Закон «Про авторське право і суміжні права», який, у статті 58 – відповідальність провайдерів послуг обміну контентом за порушення авторського права та/або суміжних прав, – встановлює правові засади відповідальності інтернет-провайдерів, що надають послуги обміну контентом.

Отже, у статті підкреслюється, що необхідна розробка чітких та прозорих процедур повідомлення інтернет-провайдерів про порушення прав інтелектуальної власності та впровадження механізмів оперативного реагування для блокування або видалення контенту. Очікується посилення вимог до інтернет-провайдерів та онлайн-платформ щодо моніторингу та видалення незаконного контенту.

Ключові слова: інтернет-провайдері, інтелектуальна власність, порушення прав, цифрове середовище, відповідальність.

This article analyzes the current legislation of Ukraine regarding the liability of internet providers as service providers and key participants in legal relations in the digital space for violations of intellectual property rights. The aim of the research is to establish the legal peculiarities of the liability of internet providers under Ukrainian law. The legal regulation of internet providers' activities is carried out by international and national acts, including the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, the World Intellectual Property Organization Copyright Treaty, the World Intellectual Property Organization Performances and Phonograms Treaty, and the Laws of Ukraine "On Copyright and Related Rights" and "On Electronic Communications". The liability of internet providers for intellectual property rights violations is established by the Civil Code of Ukraine, the Code of Ukraine on Administrative Offenses, and the Criminal Code of Ukraine. One of the main laws in this direction is the Law "On Copyright and Related Rights", which in Article 58 (liability of content exchange service providers for copyright and/or related rights violations) establishes the legal basis for the liability of internet providers as content exchange service providers. In conclusion, the article notes that the development of clear and transparent procedures for notifying internet providers about intellectual property rights violations and the implementation of mechanisms for prompt response to block or remove content is a current issue. In the future, it can be expected that the requirements for internet providers and online platforms regarding monitoring and removing illegal content will be strengthened.

Key words: internet providers, intellectual property, rights violations, digital environment, liability.

Постановка проблеми. Для успішного захисту прав інтелектуальної власності необхідна налагоджена система взаємодії між провайдерами, державними органами та правовласниками. Така співпраця дозволяє оперативно здійснювати виявлення та припинення правопорушень, зокрема, шляхом обмеження доступу до сайтів, які транслюють або відтворюють об'єкти інтелектуальної власності. З метою реагування на порушення в цифровому середовищі Україна розробляє та впроваджує нові технологічні рішення, зокрема блокчейн технології. Одним з останніх кроків, у цій сфері є участь України у WIPO ALERT у березні 2024 року, що дозволяє державам створювати списки проблемних вебсайтів та обмінюватися цією інформацією на глобальному рівні [1].

Сьогодні інтернет-провайдері та онлайн-платформи стають ключовими учасниками цифрового середовища, на яких покладається відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності.

Метою дослідження є аналіз питань чинного законодавства щодо відповідальності інтернет-провайдерів за порушенням прав інтелектуальної власності.

Стан дослідження. Проблематика відповідальності інтернет-провайдерів за порушення прав інтелектуальної власності була предметом дослідження багатьох українських науковців, зокрема у контексті захисту авторських прав та суміжних прав в Інтернеті.

Проте, питання відповідальності інтернет-провайдерів, як окрема тема, не отримало належної уваги, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Виклад результатів дослідження. Інтернет-провайдері, раніше розглядалися лише як технічні посередники, дедалі частіше стають активними учасниками правовідносин, що вимагає чіткого визначення меж їхньої відповідальності. Це зумовлено насамперед особливостями цифрового середовища, такими як глобальне поширення Інтернету без чітких кордонів (коли сервери, на яких розміщуються об'єкти, знаходяться за межами України), висока швидкість поширення цих об'єктів та іншими факторами.

На міжнародному рівні основоположним актом у цій сфері залишається Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів [2], що встановлює основні правові засади охорони авторського права, оскільки сучасний розвиток технологій вимагає оновлення нормативно-правової бази. Були прийняті Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право (WCT) [3] та Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми (WPPT) [4], які адаптували положення Бернської конвенції до сучасних технологічних умов.

У Законі України «Про електронні комунікації» закріплено визначення «постачальника електронних комунікаційних послуг – суб'єкт який фактично надає та / або має

право надавати електронні комунікаційні послуги на власних мережах та / або на мережах інших постачальників електронних комунікаційних послуг» [10].

Важливо наголосити, що швидке блокування доступу до піратського контенту є критично важливим для захисту прав на трансляцію спортивних подій та інших заходів, які відбуваються в реальному часі, оскільки їхня цінність швидко втрачається після завершення події [5].

Не менш важливим є аспект взаємодії онлайн-платформ та інтернет-провайдерів. Ця взаємодія є важливою, через швидке поширення об'єктів інтелектуальної власності між онлайн-платформами в цифровому середовищі.

Правове регулювання відповідальності інтернет-провайдерів і онлайн-платформ здійснюється Цивільним кодексом України [6], Кодексом про адміністративні правопорушення [7], Кримінальним кодексом України [8], Законами України «Про авторське право і суміжні права» [9], «Про електронні комунікації» [10].

У Європейському Союзі сформована власна система охорони авторського права, яка регламентується Директивою ЄС та Законом про цифрові послуги (Digital service Act) [11], які посилюють вимоги для онлайн-платформ щодо видалення нелегального контенту. В науковій літературі існує думка, що дана Директива певним чином суперечить принципам так званих «безпечних гаваней» (safe harbors) для інтернет-провайдерів у інших державах [12, с. 93]. В державах, що не входять до Європейського Союзу, інтернет-провайдери несуть відповідальність, коли вони сприяли порушенням або санкціонували ці порушення.

Одним із основних законів у цій сфері є Закон «Про авторське право і суміжні права», який, у статті 58 – відповідальність провайдерів послуг обміну контентом за порушення авторського права та/або суміжних прав. Важливим є положення про звільнення від відповідальності провайдера послуг обміну контенту, за умови вжиття заходів для отримання дозволу від правовласника, унеможливили обмін контентом для припинення правопорушень, або не допущення повторного розміщення на вебсайті відповідних об'єктів авторського права та / або суміжних прав. Також у цій статті визначено критерії для визначення того чи вжито належних заходів.

Відповідно до статті 58, провайдери послуг обміну контентом несуть відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав, якщо вони не отримують відповідного дозволу на використання об'єктів цих прав. Проте, вони можуть уникнути відповідальності, за умови вжиття всіх необхідних заходів для отримання дозволу, обмеження доступу до незаконного контенту, та запобігання його повторній публікації. Оцінка доцільності вжитих заходів враховуватиме кількість користувачів, обсяг контенту, ефективність технічних засобів запобігання правопорушенням. До нових провайдерів з низьким доходом передбачені спрощені вимоги, які не поширюються на платформи, що свідомо поширюють незаконний контент.

Інтернет-провайдери, як ключові учасники цифрового середовища, що надають доступ до цифрового контенту, можуть нести відповідальність за різні види порушень інтелектуальної власності. Цивільно-правова відповідальність настає, якщо їх дії або бездіяльність призвели до порушення майнових чи немайнових прав автора. Цивільно-правова відповідальність передбачає відшкодування збитків, виплату компенсації та інші заходи, спрямовані на відновлення порушених прав. Адміністративна відповідальність поширюється на протиправні діяння у сфері інтелектуальної власності, які не мають ознак кримінального правопорушення. Це може включати штрафи, конфіскацію обладнання та інші адміністративні санкції (статті 164-17, 164-18 Кодексу). Кримінальна відповідальність настає у випадку вчинення злочину, наприклад, незаконне використання захищених авторським правом об'єктів у великих розмірах або вчинення таких дій орга-

нізованою групою. Цей вид відповідальності передбачає покарання у вигляді штрафу, обмеження або позбавлення волі. Важливо зазначити, що конкретний вид відповідальності залежить від характеру порушення, його наслідків та інших обставин справи.

Закон «Про електронні комунікації» у статті 104 визначає обов'язок державних органів сприяти іншим учасникам, які створюють і розповсюджують музику та інші об'єкти інтелектуальної власності, у межах чинного законодавства. Тобто держава створює умови для поширення легального контенту, для захисту прав інтелектуальної власності користувачами, та співпраці провайдерів з правовласниками.

Оцінка ефективності наявних механізмів захисту прав інтелектуальної власності в контексті діяльності інтернет-провайдерів ускладнюється постійним протиріччям між технічним прогресом та правовим регулюванням. З одного боку, законодавчі акти, судові рішення та міжнародні угоди формують правову основу для захисту прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі. З іншого боку, ефективність цього захисту часто залежить від оперативності правовласників у виявленні та реагуванні на порушення, а також від співпраці інтернет-провайдерів у видаленні незаконного контенту.

Для ефективного досудового врегулювання спорів щодо прав інтелектуальної власності в діяльності інтернет-провайдерів необхідний комплексний підхід, що включає законодавчі зміни, технологічні рішення та підвищення правової обізнаності. Насамперед необхідно розробити чіткі та прозорі процедури повідомлення про порушення прав інтелектуальної власності, що дозволяють правовласникам оперативно інформувати інтернет-провайдерів про такі інциденти. Також, необхідно розробити механізми оперативного реагування, що забезпечать можливість блокування або видалення контенту у встановлений термін. Для цього варто впровадити автоматизовані системи, що здатні виявляти та фільтрувати незаконний контент за допомогою спеціалізованих алгоритмів. Також, необхідно розробити стандартизовані форми повідомлень і процедури обміну інформацією між правовласниками та інтернет-провайдерами, з метою запобігання непорозумінням та затримкам. Крім того, доцільно створити незалежні організації, які могли б виконувати роль посередників у спорах між сторонами та надавали рекомендації щодо вирішення конфліктів використовуючи досвід міжнародних організацій, що вже мають успішні практики у розв'язанні подібних суперечок.

Насамкінець, важливо підвищити рівень правової обізнаності користувачів та інтернет-провайдерів щодо прав інтелектуальної власності та механізмів їх захисту. Це можна досягти шляхом проведення навчальних семінарів, публікації інформаційних матеріалів та створення онлайн-ресурсів.

Аналізуючи глобальні та регіональні особливості відповідальності інтернет-провайдерів та онлайн-платформ потрібно зазначити, що кожна держава має власні підходи до відповідальності цих суб'єктів. У Сполучених Штатах Америки найважливішим актом є Закон «про авторське право у цифрову епоху» (DMCA) [13], який вже тривалий час передбачає процедуру відому як «notice-and-takedown» (повідомляй та видаляй) для онлайн-платформ. Цей закон створює умови для забезпечення балансу між захистом прав авторів об'єктів інтелектуальної власності і звільненням від відповідальності сумлінних онлайн-платформ.

Висновки. Інтернет-провайдери, як ключові учасники цифрового середовища, за порушення прав інтелектуальної власності можуть нести цивільно-правову, адміністративну чи кримінальну відповідальність. Необхідна розробка чітких та прозорих процедур повідомлення про порушення прав інтелектуальної власності та впровадження механізмів оперативного реагування для бло-

кування або видалення контенту. Очікується посилення вимог до інтернет-провайдерів та онлайн-платформ щодо моніторингу та видалення незаконного контенту.

Отже, українським провайдерам та онлайн-платформам необхідно вже зараз розробляти внутрішні

політики та процедури, спрямовані на запобігання поширенню незаконного контенту, що відповідають як чинному законодавству України, так і перспективним напрямкам розвитку регулювання за європейським зразком.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Затвердження Порядку формування та ведення національного переліку вебсайтів, що викликають занепокоєння щодо дотримання прав інтелектуальної власності. Наказ Міністерства економіки України від 01.02.2024 р. № 2945. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0357-24#Text> (дата звернення: 01.03.2025 р.).
2. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Конвенція. Міжнародний документ від 24.07.1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 05.03.2025 р.).
3. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право. Договір, Міжнародний документ від 20.12.1996. Приєднання України від 20.09.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text (дата звернення: 10.03.2025 р.).
4. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми. Договір, Міжнародний документ. Приєднання України від 20.12.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_769#Text (дата звернення: 09.03.2025 р.).
5. Боротьба з порушеннями прав інтелектуальної власності в Інтернеті. Огляд матеріалів засідання Консультативного комітету Всесвітньої організації інтелектуальної власності із захисту прав. IP office. URL: http://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/07/porushennia_IP_prav_v_interneti.pdf (дата звернення 10.03.2025 р.).
6. Цивільний кодекс України. Закон України від 16.01.2003 р. №435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 08.03.2025 р.).
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон України від 07.12.1984 р. №8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 09.03.2025 р.).
8. Кримінальний кодекс України. Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 07.03.2025 р.).
9. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 01.12.2022 №2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 01.03.2025 р.).
10. Про електронні комунікації. Закон України від 16.12.2020 №1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 05.03.2025 р.).
11. Digital Service Act. European Union. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act_en (дата звернення: 10.03.2025 р.).
12. Natalia E. Curto EU Directive on Copyright in the Digital Single Market and ISP Liability: What's Next at International Level. Journal of Law, Technology & the Internet. Volume 11. No. 3. 2019-2020. URL: <https://scholarlycommons.law.case.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1123&context=jolti> (дата звернення: 10.03.2025 р.).
13. Digital Millennium Copyright Act. Congress.gov. URL: <https://www.congress.gov/bill/105th-congress/house-bill/2281/text> (дата звернення: 10.03.2025 р.).